

Elżbieta Osewska

Praktyka katechezy rodzinnej na świecie

Seminare. Poszukiwania naukowe 15, 219-231

1999

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

ELŻBIETA OSEWSKA

PRAKTYKA KATECHEZY RODZINNEJ NA ŚWIECIE

Podczas gdy w ostatnich wiekach niezwykle mocno akcentowano katechezę dzieci i młodzieży realizowaną głównie w szkole, obecnie po Soborze Watykańskim II w zmienionym kontekście społeczno-kulturowym przyszłość katechezy widzi się głównie w katechezie rodzinnej i katechezie dorosłych. Taka tendencja zaznacza się zarówno w dokumentach Kościoła, jak i w naukowych poszukiwaniach teoretyków. Rozwój i funkcjonowanie katechezy rodzinnej kształtuje się odmiennie w poszczególnych środowiskach. W niektórych krajach uwaga skupia się przede wszystkim na katechezie wewnątrzrodzinnej, w innych koncentruje się na katechezie rodziców, ale generalnie zauważa się dążenie do coraz powszechniejszej realizacji całościowej katechezy rodzinnej.

Niniejszy artykuł spróbuje naszkicować sytuację katechezy rodzinnej w kilku środowiskach, gdzie jest ona szczególnie doceniona i rozwijała się najbardziej dynamicznie. Należy dodać, że z uwagi na ubóstwo dostępnych materiałów będzie to zaledwie zarys zagadnienia.

I. KATECHEZA RODZINNA W KRAJACH JĘZYKA FRANCUSKIEGO

Francja ma niezwykle bogate doświadczenie w zakresie katechezy rodzinnej. Już pod koniec lat 40-tych autorzy francuscy dążąc do ożywienia życia religijnego postulowali ściśle współpracę katechezy parafialnej z rodzinną.¹ Uświadomienie, że katecheza odcięta od życia rodzinnego nie jest w stanie w pełni realizować swoich celów, a także dostrzeżenie psychologicznej sytuacji małego dziecka, stało się przyczyną istotnych przemian w katechezie. Proces ten został

¹ Por. Napieralski. *Teologia katechezy w ujęciu Józefa Colomba* (mnps). Lublin 1992 s. 270.

znacznie przyspieszony na skutek spadku powołań kapłańskich i zakonnych na terenie Francji.²

Wyrazem dokonującej się odnowy katechezy francuskiej było „Dyrektorium pastoralne-katechetyczne” zatwierdzone na plenarnym posiedzeniu Episkopatu francuskiego w styczniu 1964 roku. To Dyrektorium poświęca wiele miejsca zaangażowaniu rodziny w proces kształtowania wiary dzieci. Można szczególnie wskazać na numery 62-64 mówiące o warunkach wychowania religijnego małych dzieci w rodzinie, 65-69 przedstawiające istotę i charakter katechezy rodzinnej, 130-143 podkreślające odpowiedzialność rodziców za wychowanie potomstwa do wiary i ukazujące ich specyficzną rolę w tej dziedzinie.³

Zmiana świadomości katechetycznej hierarchi kościelnej i samej rodziny wywołała podjęcie konkretnych działań w zakresie katechezy rodzinnej. W latach 60-tych w północnej Francji podjęto próbę włączenia w katechezę dzieci wszystkich rodziców, nawet niewierzących, uznając to za warunek dopuszczenia dzieci do pierwszej Komunii świętej. Przyniosło to bardzo pozytywne rezultaty, włącznie z nawróceniem wielu rodziców.⁴

W latach 1967-68 zaczęto realizację programu „katechezy przez rodziców” w okolicach Paryża. Starano się dopomóc rodzicom w wychowaniu chrześcijańskim dzieci w domu. Doświadczenia z terenu nowych, miejskich osiedli w rejonie Paryża pozwoliły na odkrycie istotnej zależności. Ewangelizacja dziecka nie może dokonać się bez reewangelizacji jego otoczenia. Konieczna jest więc troska nie tylko o katechezę wewnątrz rodziny, ale także o katechezę z rodziną. Działania rodziny nie mogą być wyizolowane z całokształtu zadań wychowawczych podejmowanych przez kompetentne instytucje wychowawcze. Należy wspólnie angażować się w perspektywiczne, planowe i ciągłe dzieła formowania dojrzałej postawy wiary.⁵

W 1979 roku opublikowano we Francji dokument odnośnie katechezy dzieci⁶, który zajmuje się także problemami rodziny, m.in. podkreśla jej istotną rolę w procesie wychowania, wykazuje zmiany w strukturze i funkcjach rodziny, a także akceptuje konieczność wsparcia katechezy rodzinnej. Według numeru 311 tegoż dokumentu, rodzice mogą uzyskać pomoc w punkcie katechetycznym – miejscu przyjęcia i wzmocnienia, które powinno gromadzić dzieci jeszcze przed ukończeniem 7-ego roku życia.

² B. Mierzwiński. *Rola rodziny w przekazywaniu wiary*. ChS 13: 1981 nr 98 s. 64.

³ Tamże.

⁴ Por. G. Deroubais. *Soeur Sain-Ignace. Catéchèse et mission en monde ouviér*. Paris 1969. Cyt. za Mierzwiński, jw. s. 65.

⁵ Por. D. Thomasset. *Une „politique diocésaine” pour la catéchèse familiale?* „Catéchèse” 21: 1981 nr 84 s. 21-26.

⁶ *La catechese des enfants. Texte de reference. Conference episcopale francaise*. Lourdes 1979.

Obecnie, wychowaniem religijnym zajmują się we Francji trzy, główne współdziałające ze sobą instytucje: rodzina, Kościół i różnorodne organizacje religijne.⁷ Budzenie i przekazywanie wiary realizuje się przede wszystkim w relacji rodzice-dziecko. W normalnym, codziennym życiu i konkretnych zajęciach rodziny, rodzice dają świadectwo własnej wiary wobec młodego pokolenia. Ten rodzaj katechezy określa się mianem „katechezy przez rodziców” lub „katechezy w rodzinie”.⁸ Mówi się o znacznej liczbie rodzin we Francji, dotychczas obojętnych na wychowanie chrześcijańskie swych dzieci, które dzięki realizacji katechezy odnalazły swą wiarę lub miały okazję do postawienia sobie fundamentalnych pytań ludzkich.⁹

Oprócz zasygnalizowanej „katechezy przez rodziców” funkcjonuje na terenie Francji tzw. „katecheza z rodzicami”¹⁰ nazywana także „katechezą z rodziną”.¹¹ Jest to forma katechetycznego oddziaływania nie tylko na dzieci, ale także na ich rodziców. Chodzi tu zatem, o równoczesną katechizację dzieci i rodziców, w którą angażuje się wspólnota parafialna. W lokalnym Kościele powstają specjalne grupy animacyjne, w skład, których wchodzi: rodzice, katecheci, czasem księża. Koordynują one i wspomagają działania katechetyczne w rodzinie.¹² Znaczącą rolę odgrywają podręczniki specjalnie przygotowane do realizacji tej katechezy.¹³ Publikacje zawierają zsynchronizowane materiały dla katechetów, książki dla dzieci i zeszyty lub fiszki dla rodziców. Katecheza towarzysząca rodzinie pozwala wspólnie kroczyć drogą wiary, pokonywać trudności, ubogacać się wzajemnie świadectwem życia chrześcijańskiego, odkrywać rzeczywistość wspólnoty Kościoła.¹⁴

Katecheza rodzinna jest realizowana stosownie do kolejnych etapów rozwoju psychicznego człowieka. Przed przyjęciem przez dzieci sakramentu chrztu, spotykają się na przyjacielskich zebraniach rodzice i rodzice chrzestni, by rozważać wartość sakramentu chrztu i jego znaczenie dla życia chrześcijanina.¹⁵ W kolejnym eta-

⁷ Por. Mierzwiński, jw. s. 63n; C. Masse. *Une evolution dynamique: la catechese familiale*. „Lumen Vitae” 44:1989 nr 1 s. 42n; G. De Truchis. *Eveil de la foi en famille (de 3 a 7 ans)*. „Lumen Vitae” 44:1989 nr 1 s. 37-39.

⁸ Por. D. Kąpiński. *Katechetyczna formacja rodziców*. „Katecheta” 36: 1991 nr 2 s. 81, Masse, jw. s.44.

⁹ Kąpiński, jw. s. 81.

¹⁰ Tamże.

¹¹ Masse, jw. s. 36.

¹² Tamże s. 46-48.

¹³ *A nous la parole*. Les Sarment et Drogued Ardant 1981 (Region Centre); *Sequences*. Tardy 1981 (Region Centre-Est); *Entrons dans la danse*. De Gigord 1981 (Region Ile de France); *Sur ton chemin*. Privat et Centurion 1982 (Region Midi-Pyrenees). Cyt. za Kąpiński s. 81.

¹⁴ Por. H. Boucherie. *Catéchèse familiale un second souffle?* „Catéchèse” 21: 1981 nr 84 s. 13; Masse, jw. s. 46n.

¹⁵ Mierzwiński, jw. s. 67.

pie formowania religijnego dziecka główną rolę odgrywa rodzina. Żywa wiara rodziców, ich autentyczne potrzeby religijne urzeczywistniane w różnorodnych praktykach religijnych, tworzenie atmosfery miłości i bezpieczeństwa i przekazywanie dzieciom prostych informacji teologicznych pełnią niezastąpioną rolę w budzeniu wiary dziecka.¹⁶ Rodzice nie są jednak osamotnieni w swojej pracy wychowawczej. W parafii organizowane są tzw. „kluby rodziców”, spotykają się zazwyczaj raz w miesiącu. Rodzice gromadząc się, wspólnie szukają odpowiedzi na pytanie, w jaki sposób przekazać wiarę dzieciom, a także starają się poznać sposób myślenia i reagowania kilkulatek.¹⁷

Na poziomie dzieci szkolnych, katecheza w rodzinie jest wspierana przez działalność „matek-katechetek”, które zbierają w swoich domach dzieci z kilku rodzin, mieszkających w sąsiedztwie i prowadzą z nimi regularne zajęcia. Często praca przebiega dwoma torami: jeden stanowi katecheza organizowana przez matkę-katechetkę, drugi-zebrania przygotowawcze, które służą opracowaniu projektów kolejnych spotkań katechetycznych i szkoleniu matek katechetek.¹⁸

W katechezie młodzieży współdziałają z rodziną tzw. „rodziny przyjmujące”. Są to po prostu rodzice, którzy na podstawie obserwacji swoich dzieci znają i rozumieją problemy ludzi młodych, a prócz tego kochają młodzież, szukają z nią dialogu i pragną jej pomóc w dziedzinie odkrywania wiary. Ogromne znaczenie ma fakt, że młodzi mogą zetknąć się ze świadectwem wiary obojga małżonków: męża i żony. Małżeństwo goszczące nastolatków nie występuje w roli profesorów, ani stara się stawać „kumplami”, próbuje raczej nawiązać kontakt z młodzieżą i służyć jej doświadczeniem własnego życia. Pomimo wielu trudności nieustannie wzrasta we Francji liczba „rodzin przyjmujących”.¹⁹

Podobnie traktuje się katechezę rodzinną na terenie Belgii, gdzie dużą rolę w jej zainicjowaniu i wzmacnianiu odegrał ośrodek pastoralno-katechetyczny *Lumen Vitae*. Prace tegoż ośrodka, liczne publikacje prezentowane w kwartalniku „*Lumen Vitae*” i pozycje książkowe, zwłaszcza „*Ensemble vers la Seigneur. La formation religieuse en famille*” P. Ranweza urabiały mentalność katechetyczną nie tylko w Belgii, ale na całym świecie.²⁰

Od lat 60-tych pojawiło się wiele ciekawych rozwiązań w zakresie katechezy rodzinnej, uwzględniających nowe modele i zmieniającą się strukturę rodziny. Należą do nich: adaptacja liturgii rodzinnej, waloryzacja chrześcijaństwa ludowego,

¹⁶ Por. Truchis, jw. s. 34.

¹⁷ Por. Mierzwiński, jw. s. 69.

¹⁸ Por. Masse, jw. s. 43; Mierzwiński, jw. s. 69n.

¹⁹ Tamże s. 71-74.

²⁰ Por. J. Bulckens. *Belgia. W: Dizionario di catechetica*. Red. J. Gevaert. Torino 1986 s. 81.

zaangażowanie rodziców do pracy katechetycznej, powstanie różnorodnych grup rodzinnych, parafialnych grup dyskusyjnych, grup biblijnych i charyzmatycznych oraz systematyczna katecheza rodziców.²¹

Episkopat belgijski nawoływał i nadal nieustannie wzywa rodziny do udziału w przekazywaniu wiary następnym pokoleniom.²² Wielu rodziców i dziadków odpowiadając na apel hierarchii Kościoła stara się przekazywać wiarę dzieciom i wnukom. Równocześnie obserwuje się zjawisko odwrotne, często dzieci przed przyjęciem I Komunii świętej zainteresowane katechezą, skłaniają rodziców do poszukiwań i weryfikacji postaw.²³

Powszechnie jest także odczucie, że nie można koncentrować się jedynie na katechezie w rodzinie, gdyż sama z siebie współczesna rodzina nie jest w stanie wypełnić wszystkich obowiązków katechetycznych, ale należy usilnie zabiegać o bliższą i pełniejszą współpracę rodziny i parafii. Na terenie Belgii kontakt rodziny ze wspólnotą eklezjalną jest szczególnie znaczący w dziedzinie inicjacji sakramentalnej dzieci i nowej ewangelizacji.²⁴

II. INICJATYWY W ZAKRESIE KATECHEZY RODZINNEJ WE WŁOSZECH

We Włoszech, podobnie jak we Francji i w Belgii od dawna istnieje zainteresowanie katechezą rodzinną. W 1971 roku w ramach podstawowego dokumentu katechetycznego²⁵, poświęcono numery 151 i 152 zagadnieniu rodziny i katechezy rodzinnej. Znaczące wydaje się zawarte tam sformułowanie, że „rodzina jest jak matka i żywicielka dla wszystkich swoich członków, a w sposób szczególny dla swoich dzieci”. Dokument określa specyfikę katechezy w rodzinie i wymienia jej poszczególne elementy, do których zalicza: magisterium życia, magisterium słowa i liturgię rodzinną.

Potwierdzeniem inicjatyw w zakresie katechezy rodzinnej są także wydania katechizmów²⁶, pomyślane jako pomoc dla rodziców, dzięki której będą mogli lepiej przekazywać wiedzę religijną dzieciom. Na terenie Włoch publikuje się ponadto wiele praktycznych podręczników dla rodziców i wychowawców pragnących współ-

²¹ Por. Bulckens, jw. s.81; *La transmission de la foi au sein de la famille*. Dz. zbior. przygotowane przez ekipę M.C.F. z Brukseli. „Lumen Vitae” 44: 1989 nr 1 s. 59.

²² Przykładem wypowiedzi episkopatu może być pozycja: *Le temps de la famille*. Bruxelles 1988.

²³ *La transmission ...* s. 53.

²⁴ Tamże s. 60-64.

²⁵ *Documento di base. Il rinnovamento della catechesi*. Torino 1971.

²⁶ Por. *Il catechismo dei bambini*. Roma 1973.

uczestniczyć w duchowej formacji dziecka. Należy do nich zarówno pozycje autorów włoskich, jak i liczne tłumaczenia.²⁷ Także wiele specjalistycznych czasopism („Catechesi”, „Sussidi”, „Evangelizzare”) podejmuje na swoich łamach problematykę katechezy rodzinnej.²⁸

Tak jak w dwóch poprzednio omawianych krajach, również na terenie Włoch rodzina wychowuje dzieci do dojrzałości w wierze włączona w ogólny plan wychowania chrześcijańskiego. Kościół otwarty na potrzeby rodziny wspiera ją i ożywia jej misję katechetyczną poprzez różnorodne działania katechetów świeckich i kapłanów. Także cała lokalna wspólnota eklezjalna, otwarta na aktualne poszukiwania naukowe katechezy rodzinnej, proponuje rodzinie wielość modeli współpracy²⁹.

III. PRÓBY PODEJMOWANIA KATECHEZY RODZINNEJ W KRAJACH NIEMIECKOJĘZycznych

Na terenie krajów języka niemieckiego podjęto wiele prób realizacji katechezy rodzinnej, czego przykładem są liczne publikacje, ujmujące zagadnienie w szerokiej perspektywie wychowania religijno-moralnego. Przy czym w przeciwieństwie do Francji, Belgii, Włoch akcent jest położony bardziej na katechezie rodziców. Bo w Niemczech, czy Austrii, czy Szwajcarii większość rodziców uległa tak dalece wpływowi sekularyzacji, że nie jest w stanie prowadzić działalności katechetycznej w rodzinie. Z tego powodu w Austrii obok katechezy dzieci i młodzieży realizowanej w środowisku szkolnym i parafialnym, koncentrują się coraz większą uwagę na katechezie rodziców. Instytut Katechetyczny w Wiedniu organizował od 1973 roku specjalne kursy dla rodziców, na których przygotowywał ich do pełnienia funkcji katechetycznej, a także dostarczał materiały pomocnicze. Po otrzymaniu takich kwalifikacji wielu rodziców włączyło się w katechizację sakramentalną dzieci³⁰.

²⁷ Jako przykład wydawanych podręczników można podać: M. Fargues. *I nostri bambini davanti al Signore*. Milano 1961; G. Gatti. *Genitori educatori alla fede nella Chiesa oggi*. Leumann Torino 1978; J. Klink. *Il bambino e la fede*. Milano 1972; Tenze. *Il bambino e la vita*. Milano 1974; Tež. *Il bambino sulla terra*. Milano 1975; L. Kockerols. *L'educazione religiosa in famiglia*. Torino Borla 1975; M. Leist. *Il nostri figli a colloquio con Dio*. Torino, Borla 1975; Podaję za Gatti *Famiglia*. W: *Dizionario di catechetica...* s. 269.

²⁸ Przykładem może być czasopismo „Evangelizzare”, które w kolejnych 10 numerach na przełomie roku 1989/1990 prowadziło specjalną rubrykę „Katecheza w rodzinie”. Autorem wszystkich artykułów był G. Panfilo.

²⁹ Por. A. Giuliani. *Italia*. W: *Dizionario di catechetica...* s. 366; A. Schilf. *100 lat katechezy we Włoszech*. „Katecheta” 25: 1981 nr 4 s. 170-173.

³⁰ E. Korherr. *Austria*. W: *Dizionario di catechetica*. Red. J. Gevaert. Torino 1986 s. 69n.

W Niemczech na przełomie lat sześćdziesiątych i siedemdziesiątych, w sytuacji postępującego zaniku wiary, postawiono pytanie: czy wystarczy nauczanie religii w szkole, czy też należy szukać nowych środowisk katechetycznych. W dyskusję na ten temat włączyło się wielu katechetyków, którzy zasadniczo uważali, że należy uczynić wszystko, by zaistniała katecheza związana ściśle z Kościołem. Jako zwieńczenie dyskusji Synod Biskupów Niemieckich opracował dwa dokumenty: „Lekcja religii w szkole” i „Katechetyczna działalność Kościoła”. O ile w pierwszym dokumencie nie odnajdzie się wielu implikacji do katechezy rodzinnej, to drugi szkicując koncepcję katechezy parafialnej, wymienia wśród adresatów katechezy rodziców, którzy mają być nie tyle odbiorcami, co uczestnikami obustronnego procesu wzrastania w wierze.³¹

Zagadnienie środowisk katechetycznych zostało również podjęte przez Synod Diecezji Rotterburg-Stuttgart, zorganizowany w latach 1985-86. Według tegoż synodu wychowanie religijne musi być potraktowane całościowo, to też nie można oddzielać lekcji religii od katechezy pozaszkolnej i wychowania w rodzinie. Podstawową zasadą winno być wzajemne uzupełnianie i ubogacanie. Przy czym, celem lekcji religii jest bardziej uzasadnienie wiary, natomiast katechezy parafialnej i rodzinnej wdrożenie w życie wiary. Synod podkreśla również prawo i obowiązek rodziców do wychowania chrześcijańskiego dzieci. Rodzice jako dający życie dzieciom są zobowiązani do ich wychowania w wierze przez słowo i przykład własnego życia.³²

Wzrastające w Kościele niemieckim przekonanie, że cała parafia jako wspólnota eklezjalna stanowi podmiot katechezy wyraziło się także w terminologii dotyczącej parafii. Do Soboru Watykańskiego II na określenie parafii w Kościele katolickim używano terminu „Pfarrei”, co oznaczało terytorialną jednostkę administracji kościelnej bądź wolny związek osób przyznających się do Ewangelii. Po soborze wprowadzono pojęcie „Gemeinde” w znaczeniu otwartej misyjnie wspólnoty wierzących. Uczestnictwo w „Gemeinde” zależy od osobistego wyboru, jej wszyscy członkowie mają tę samą godność wynikającą z wiary i chrztu i wszyscy są odpowiedzialni za jej rozwój.³³

Parafia jako miłująca się wspólnota braci i siostr, stara się otwierać na potrzeby każdej z osób i grup, w tym także rodzin. Aby dopomóc rodzinie w wypełnianiu jej funkcji katechetycznej, parafia organizuje dokształcanie teologiczne dorosłych oraz katechezę rodziców. Podstawowym zadaniem tej katechezy jest uświadomienie rodzicom, że uznanie praw dziecka do wszechstronnego i pełnego rozwoju, stawia

³¹ Por. E. Młyńska. *Miejsce i rola świeckich w katechezie wspólnotowo-parafialnej na przykładzie katechezy polskiej i niemieckiej* (mnps). Lublin 1988 s. 173-184.

³² Tamże s. 186-188.

³³ Tamże s. 201.

przed nimi wymóg podjęcia odpowiedzialności także za jego wychowanie religijne. Najlepiej rozwija się katecheza rodziców dzieci pierwszokomunijnych, którzy nie rzadko z okazji uroczystości I Komunii świętej swego dziecka reflektują stan swojej wiary. Podejmuje się także, próby katechezy rodziców zgłaszających dziecko do chrztu św. Katecheza przygotowująca do chrztu dziecka odbywa się w małych, przyjacielskich grupach w cyklu kilku spotkań, podczas których prowadzi się rozmowy na temat znaczenia sakramentu chrztu św. i wychowania religijnego. Takie spotkania prowadzą zazwyczaj osoby, które same uczestniczyły już w katechezie chrzcielnej.

Rodzina jako jedna ze wspólnot Kościoła lokalnego nie pozostaje jedynie odbiorcą przyjmującym działania duszpasterskie parafii, ale otwiera się na inne wspólnoty ubogacając je swoimi wartościami. W wielu parafiach niemieckich rodzice przejmują odpowiedzialność za katechezę inicjacyjną. Na kilka miesięcy przed przyjęciem przez dzieci i młodzież Eucharystii, sakramentu pojednania czy bierzmowania rodzice organizują kilkusobowe grupy, spotykające się w pomieszczeniach parafialnych lub prywatnych, ale zawsze w łączności z parafią. Rodzice-katecheci nie koncentrują się jedynie na systematycznym przekazie wiedzy religijnej, ale starają się w grupie klimat rodzinny, który umożliwi dzielenie się własnym doświadczeniem i doprowadzi do świadomej decyzji wiary. Niekiedy zdarza się, że grupy powstałe w celu przygotowania do przyjęcia sakramentów nie przestają istnieć po zakończeniu spotkań programowych, ale przekształcają we wspólnoty i rozwijają na terenie parafii.³⁴

IV. FUNKCJONOWANIE KATECHEZY RODZINNEJ NA TERENIE WIELKIEJ BRYTANII I STANÓW ZJEDNOCZONYCH AMERYKI PÓŁNOCNEJ

Inicjatywy w zakresie katechezy rodzinnej są również podejmowane w krajach anglojęzycznych. W Wielkiej Brytanii nowe orientacje katechetyczne w Kościele katolickim przyniósł przede wszystkim Narodowy Kongres Pastoralny, który odbył się w Liverpoolu w 1980 roku.³⁵ Biskupi zgromadzeni na kongresie dostrzegli nagłą potrzebę kontynuowania kształcenia religijnego i formacji wiary ludzi dorosłych a także konieczność rozwoju katechezy dzieci i młodzieży w domu, parafii i szkole.

W odpowiedzi na spostrzeżenia kongresu powstał Narodowy projekt odnośnie katechezy i edukacji religijnej „Living and Sharing our Faith”.³⁶ Do głównych zadań

³⁴ R. Sauer. *Germania. Chiesa cattolica. W: Dizionario di catechetica*. Red. J. Gevaert. Torino 1986 s. 293-294.

³⁵ Por. J. Gallagher. *Gran Bretagna. Chiesa cattolica. W: Dizionario di catechetica...* s. 311. Tenże. *Guidelines*. London 1986 s. 7.

³⁶ W ramach projektu ukazały się dotychczas następujące pozycje: J. Gallagher. *Guidelines*

projektu należy rozwój katechezy dorosłych, umocnienie współpracy między środowiskiem rodzinnym, szkolnym i parafialnym w zakresie katechezy i edukacji religijnej oraz lepsze zrozumienie specyficznej roli rodziców, nauczycieli, kapłanów i katechetów w procesie ewangelizacji i katechizacji. Aby zrealizować tak dalekosiężne zadania, projekt zawiera wiele różnorodnych programów koncentrujących się na specyficznych adresatach katechezy, np. parafialny program dla narzeczonych, rodzinny program pierwszokomunijny, program dla osób specjalnej troski.³⁷

Projekt otwierając się na wielość środowisk katechetycznych, w dużym stopniu skupia uwagę na rodzinie, podkreślając jej znaczenie i możliwości, ale także trudności i niebezpieczeństwa w dziedzinie wychowania religijnego. Aby katecheza rodzinna mogła być realizowana w sposób skuteczny i skoordynowany, projekt stara się o ożywienie katechezy rodziców, przygotowanie odpowiednich programów rodzinnych, o publikację i rozprowadzanie książek umożliwiających lepsze poznanie orędzia zbawienia i jego związku z codziennym życiem, o upowszechnienie praktycznych podręczników i materiałów pomagających rodzicom w dzieleniu wiary z dziećmi i młodzieżą w różnym wieku i na różnym poziomie rozwojowym, o zapewnienie wsparcia ze strony wspólnoty parafialnej, szkoły, ruchów i grup religijnych.³⁸

Dynamiczny rozwój katechezy rodzinnej jest dostrzegalny także poza Europą. Synod Biskupów Stanów Zjednoczonych Ameryki obradujący w 1978 roku ogłosił lata 80-te „Dekadą Rodziny”.³⁹ Oficjalne obwieszczenie biskupów wyzwoliło znaczące poszukiwania w dziedzinie współczesnego rozumienia rodziny i jej funkcji wychowawczej, które ostatecznie wyraziły się w przygotowaniu szeregu dokumentów. Opublikowany w 1979 roku fundamentalny tekst katechetyczny oparty na zasadach i wytycznych „Ogólnej Instrukcji Katechetycznej” wyraźnie eksponował podstawową rolę rodziców w wychowaniu chrześcijańskim dzieci.⁴⁰

Kolejne dokumenty publikowane w związku z „Dekadą Rodziny” wzywały parafię do odnowy i przemian jej posługi względem każdej rodziny istniejącej we wspólnocie parafialnej. Zachęcały do wyczulenia na potrzeby i problemy rodzin, zwłaszcza znajdujących się w trudnej sytuacji ekonomicznej lub duchowej. Skłania-

London 1986; Tenże. *Our School and Our Faith*. London 1988; A.Purnell. *Our Faith Story*. London 1985; Tenże. *To be a People of Hope. Adult Education: A Christian Perspective*. London 1987; P. Rylands. *Sharing the Gift. Preparing to celebrate sacraments with families in the parish*. London 1989; L. Walker. *All is Gift: Guidelines for parish catechist working with children*. London 1987.

³⁷ J. Gallagher. *Guidelines ...* s. 49.

³⁸ Tamże s. 42n.

³⁹ K. Murphy. *Family-Centered Catechesis: A Perspective*. „Chicago Studies” 29:1990 nr 1, s. 17.

⁴⁰ *Sharing the Light of Faith*. National Catechetical Directory for Catholics of the United States. Washington 1979.

ły do troski o rodzinę wszystkich członków parafii: małżonków, rodziców, narzeczonych, samotnych, kapłanów, zakonników i zakonnice. Uwzględniając socjo-psychologiczne przemiany współczesnej rodziny, planowały strategię wzmocnienia rodziny chrześcijańskiej, by mogła w pełni realizować swoją misję katechetyczną.⁴¹

Ponadto, w Stanach Zjednoczonych Ameryki od początku lat 70-tych popularyzowano wiele modeli katechezy rodzinnej. Najbardziej rozpowszechniony, wydany w formie programu jest „Family Parish Religious Education”.⁴² Ten program obejmuje 8 dwugodzinnych, odbywanych co miesiąc spotkań rodzin, które mają na celu ożywienie ich życia religijnego. W pierwszej części zebrania następuje rozdzielenie rodziców i dzieci, którzy stosownie do wieku spotykają się z katechezą w swoich własnych grupach. Następnie członkowie rodzin zbierają się razem, aby podzielić się swoimi refleksjami i określić zadania na najbliższy miesiąc. Zebranie kończy się wspólną modlitwą.

Innym rozpowszechnionym modelem jest „Family Learning Teams”⁴³, które pomagają rodzinie w podjęciu odpowiedzialności za katechezę wewnątrzrodzinną. W parafii organizuje się różnorodne grupy rodzinne złożone z kilku rodzin lub trzech pokoleń tej samej rodziny, mające regularne spotkania w domu oraz specjalne zajęcia w centrum parafialnym. Program obejmuje kształcenie teologiczne, formację liturgiczną i działania społeczne wobec najbardziej potrzebujących. Jego podstawowym założeniem jest międzypokoleniowa wymiana doświadczeń życia i wiary. Podobnie jak każda osoba, także każda generacja ma swoje odmienne, wyjątkowe doświadczenia religijne, które nie może być ukrywane, ale winno być przekazywane następnym pokoleniom.

Kolejnym, interesującym modelem katechezy rodzinnej w USA jest „Family Cluster”.⁴⁴ Jest to grupa 4 lub 5 rodzin, które zobowiązują się spotykać okresowo by wspierać się wzajemnie w różnych sytuacjach życia rodzinnego, a przede wszystkim w sferze rozwoju religijnego. Rodziny pomagają sobie w odkryciu wartości śre-

⁴¹ Por. A Plan of Pastoral Action for Family Ministry: A Vision and Strategy. Department of Education. U.S. Catholic Conference. Washington 1978; Family Ministry: Resources for Diocesan Implementation. Department of Education. U.S. Catholic Conference. Washington 1979; Family Centered Catechesis. Guidelines and Resources. Department of Education. U.S. Catholic Conference Washington 1979; Parenting and Family Education: A Planning and Discussion Guide. Department of Education. U.S. Catholic Conference. Washington 1979; Resources for Family Sacramental Celebration. Department... Washington 1979; Sounds of the Family: A Pastoral Listening and Planning Workbook. Department... Washington 1979.

⁴² Por. Family Parish Religious Education Program. (Dz. zbior.) 1974.

⁴³ Por. Family Learning Teams. Red. J. i M.Jannone. Mt. Vernon 1970.

⁴⁴ Por. M.Sawin. Family Cluster. Rochester 1979. Tenże. Family Enrichment with Family Clusters. Valley Forge 1979.

dowiska rodzinnego, uczą się komunikacji interpersonalnej zdobywając nowe umiejętności wychowawcze, ewangelizują się nawzajem, wspólnie modlą się i uczestniczą w Eucharystii.

Dostrzegając nowe niepokojące zjawiska, którym podlega rodzina, jak: obojętność, oddalanie się od Kościoła, brak żywej wiary, amerykańscy autorzy proponują dwu-trzydniowe spotkania rodzin. „Family Experience Weekends”⁴⁵ daje rodzinom sposobność do wspólnego poszukiwania wiary, dzielenia się doświadczeniami, odnajdywaniu odpowiedzi na fundamentalne pytania człowieka.

Oprócz naszkicowanych modeli katechezy rodzinnej rozwijają się w Kościele amerykańskim: rodzinne grupy liturgiczne („Family Liturgical Models”), rodzinne grupy biblijne („Family Scripture Studies”), modlitewne („Together in Prayer and Together with Jesus”).⁴⁶ Dużą rolę odgrywają także programy sakramentalne, budzące odpowiedzialność rodziców i pomagające im w domowym przygotowaniu dzieci do przyjęcia sakramentów.⁴⁷

Ponieważ realizacja katechezy w domu wymaga od rodziców odpowiednich umiejętności wychowawczych i znajomości warunków prawidłowego rozwoju dziecka, amerykańscy specjaliści przygotowują wiele pedagogicznych programów szkoleniowych dla rodziców.⁴⁸ Te programy korzystając z osiągnięć nauk antropologicznych, w przystępny sposób podają informacje o dziecku, doskonałą relacje międzyosobowe w rodzinie i korygują osobowość wychowawczą rodziców.

Na terenie Stanów Zjednoczonych Ameryki, wydaje się także sporo czasopism i magazynów poświęconych problematyce rodzinnej, w tym wychowania chrześcijańskiego w rodzinie: „Alive Now”, „Bows and Arrows! A Newsletter for Family Enrichment”, „Family Life Today”, „Bringing Religion Home”, „Marriage and Family Living”, „Marriage Encounter Magazine”, „Mushroom Family”.⁴⁹

Amerykańscy katechetycy oferują także ogromną ilość materiałów pomocniczych do realizacji katechezy w rodzinie. Materiały te obejmują: książki, biuletyny, broszury, fiszki, zeszyty ćwiczeń dla dzieci i rodziców, filmy, kasety video i magne-

⁴⁵ Por. *The Family Enrichment Weekend*. Red. R. Wilson. Sioux City 1979; *The Family Weekend*. Red. T. Bowman. Charlotte 1979.

⁴⁶ Por. *Family – Centered Catechesis* ... s. 26n.

⁴⁷ Przykłady programów przed przyjęciem przez dziecko sakramentu chrztu. Por. *A Time to Be Born*. (Dz. zbior.) New York 1971; J. Boyle i M. Saia. *Awakenings*. Ramsey 1973. R. Horda. *Celebrating Baptism*. Washington 1979; *Welcome to the Christian Community*. (Dz. zbior.) West Mystic 1973. Pełny spis programów sakramentalnych można odnaleźć w *Family-Centered Catechesis*... s. 65n.

⁴⁸ Por. D. Dinkmeyer i G. McKay. *Systematic Training in Effective Parenting*. (S.T.E.P). Circle Pines 1976; J. Benson i J. Hilyard. *Becoming a Family*. Winona 1978.

⁴⁹ Por. *Family – Centered Catechesis* ... s. 64n.

tofonowe.⁵⁰ Wychodzą one naprzeciw problemom rodziców, którzy czują się niekompetentni w dziedzinie przekazywania wiary. Pomimo ogromnego rozwoju w latach 70-tych programów katechetycznych skoncentrowanych na rodzinie, obecnie obserwuje się stopniowy spadek zainteresowania materiałami do katechezy rodzinnej. Jednakże, publikacje na temat katechezy rodzinnej powstają nadal, przykładem może być podręcznik opracowany pod redakcją B. J. Neffa i D. Ratcliffa „*Handbook of Family Religious Education*” opublikowany w 1995 roku.⁵¹ Warto także zauważyć, że katecheza rodzinna nie może być utożsamiana z rodzinnym programem katechetycznym lub praktycznymi podręcznikami dla rodziców, ale różnorodne materiały katechetyczne stały się bodźcem do podejmowania i ożywienia katechezy zapodmiotowanej w rodzinie⁵².

Wiele inicjatyw z zakresu katechezy rodzinnej, podejmuje się z większym lub mniejszym skutkiem, także w innych częściach świata: w Australii⁵³, Chile⁵⁴, Gwatemali⁵⁵, a nawet w Indiach.⁵⁶ W Europie najbardziej interesujące próby realizacji wielu form katechezy rodzinnej obserwuje się we Francji, Belgii i we Włoszech, zaś w Austrii i Niemczech większą wagę skupia katecheza rodziców.

Mimo wielu trudności, katecheza rodzinna ma szansę zapewnić sobie żywy i dynamiczny rozwój, jeżeli będzie respektować przemiany i oryginalność każdej rodziny oraz uzna pluralizm jako zasadę współczesnego życia. Wymaga to od niej: szerokiego współdziałania z różnymi środowiskami wychowawczymi⁵⁷, zróżnicowania sposobów współpracy z rodzinami i dostosowania propozycji współpracy do aktualnej sytuacji danej rodziny, mocnego osadzenia we wspólnocie eklezjalnej, odnalezienia różnych form katechezy rodziców i propagowania wielu odmiennych rodzajów działalności katechetycznej w rodzinie.

⁵⁰ Listę pomocniczych materiałów katechetycznych zawiera *Family – Centered Catechesis*. s. 62-64 i 67-75.

⁵¹ *Handbook of Family Religious Education*. Red. B. J. Neff i D. Ratcliff. Birmingham 1995;

⁵² Por. Emeis, jw. s. 59-64; Dreher, jw. s. 82-89; R. Sauer. *Germania. Chiesa cattolica*. W: *Dizionario di catechetica ...* s. 293n.

⁵³ J. Graham. *Family Catechesis Some Pre-schoolers Parent Point of View*. „*Word In Life*” 35:1987 nr 4 s. 21-22.

⁵⁴ E. Ahumada. *La famille, premier lieu catechetique*. *Echos de l'Amérique Latine*. „*Lumen Vitae*” 44:1989 nr 1 s. 75-86.

⁵⁵ A. Zuluata. *La catechesi in famiglia nel Guatemala*. „*Catechesi*” 38: 1969 nr 1 s. 24-31.

⁵⁶ B. Bonjour. *Family Catechesis for Christmas*. „*Word and Worship*” 17: 1984 nr 10 s. 358-362.

⁵⁷ Por. S. Wolfendale. *Empowering Parents and Teachers*. London 1992; *Sourcebook for Modern Catechetics*. vol 2 Red. M. Warren. Winona 1997.

RESUME

A travers les siècles la catéchèse des enfants et des jeunes se faisaient à l'école exclusivement. Mais après le Concile Vatican II on l'a située dans le nouveau contexte socio-culturel et l'accent est posé sur la catéchèse dans la famille/catéchèse pour les adultes. Le rôle important dans l'initiation et développement de la catéchèse familiale revient à „Lumen vitae” (l'Institut internationale de catéchèse et de pastorale) à Bruxelles en Belgique.

Les initiatives dans le domaine de la catéchèse familiale ont lieu en Italie où on a publié beaucoup de périodiques à l'usage des parents comme: „Catechesi”, „Sussidi”, „Evangelizzare”.

On trouve aussi beaucoup de matériaux catéchétiques pour la catéchèse familiale en Angleterre et aux États Unis: „Family Parish Religious Education”, „Family Learning Teams”, „Family Cluster”, „Family Scripture Studies”.

Les pays germaniques développent la catéchèse des parents; on organise des cycles pour eux pour accompagner leurs enfants lorsqu'ils se préparent à recevoir un sacrement.

Sur le plan européen la catéchèse familiale se développe bien en France. En 1979 paraît le „Texte de référence” qui souligne le rôle des parents dans la catéchèse toujours important. Mais il reconnaît que les parents, souvent découragés et déconcentrés par la vie, manquent de frères chrétiens et ont du mal à aider les enfants à se situer dans l'Église. Ils ont besoin du soutien d'une vie en Église. Ils vont le trouver dans le „lieu catéchétique” (Texte de référence, n 3II). Des familles trouvent là un lieu où leurs questions peuvent être posées. Et les enfants découvrent, au contact d'adultes, une communauté d'Église. Toute une organisation est mise en marche pour leur apporter le soutien nécessaire: „Équipe d'animation” – (composée de parents, de catéchistes et d'un prêtre pour assurer la coordination générale), des „Réunions de parents” – (là, les parents font connaissance les uns avec les autres, découvrent ce qu'ils doivent faire avec leur enfant, font le point sur leur propre vie de foi), les „Regroupements d'enfants” – (rassemblant tous les enfants de catéchèse d'une même paroisse), les „Célébrations” – sacramentelles ou non – (un temps fort de la rencontre parents – enfants avec l'équipe d'animation) enfin des „Documents et périodiques” qui suggèrent aux parents le style et la mode de leur participation. La catéchèse familiale en France veut s'assurer le soutien de la communauté chrétienne où elle s'enracine, elle est l'acte d'une communauté tout entière qui veut faire partager sa foi aux enfants et à leurs parents.